

Образцова А. Я.

Генеральний директор Директорату креативних індустрій
Міністерства культури України.
Куратор щорічного міжнародного форуму «Креативна Україна»,
а також ініціативи «Create.Ukraine».

Мороз Л. А.

Державний експерт експертної групи з методології,
аналізу та моніторингу політики
Директорату креативних індустрій
Міністерства культури України.

Як народжуються креативні індустрії: щодо передумов і засад державної політики у сфері креативних індустрій в Україні

Креативність часто асоціюють з нестримним потоком уяви, мінливим натхненням, інсайтами, що застають зненацька. Але за вдаваною неприборканістю творчого генія стоїть кропітка робота цілої системи з виробництва сенсів, форм, смаків, настроїв. Оригінальність і популярність креативного продукту – це не плід одномоментного спалаху фантазії, а результат злагодженої взаємодії культурних, економічних, соціальних інструментів. Тому для формування креативної економіки самих лише талантів недостатньо: найкреативнішими зарекомендували себе країни з фактологічно обґрунтованою державною політикою, точними розрахунками й холодною логікою. Спостереження кількох попередніх років в Україні демонструють: відбувається поступовий перехід від ірраціонального «романтичного» уявлення про культуру до розуміння, що управління креативними процесами – це наука аналізу, прогнозу, обґрунтування. Тож народження креативних індустрій неможливе без методологічного та стратегічного огранювання мистецьких задумів.

Останніми роками в Україні почала формуватися державна політика у сфері креативних індустрій – масштабний менеджмент сфери очолило Міністерство культури України за участі інших державних інституцій.

За яких умов наразі відбувається розвиток креативних індустрій? З якими тенденціями доводиться працювати управлінцям?

По-перше, можна помітити, що в Україні з'являється усвідомлення економічного потенціалу креативних індустрій – не в останню чергу через промоційну діяльність органів державної влади та інших заінтересованих сторін у розвитку креативних індустрій. Культура починає розглядатися як така, що може приносити прибуток і в такий спосіб отримувати додаткові ресурси для свого розвитку. Традиційні види мистецтва осмислюються в розрізі інноваційних технологій та економічної діяльності. Наприклад, проєкт Концепції державної цільової програми підтримки і розвитку народних художніх промислів на 2020-2024 роки, розроблений Мінкультури, вбачає в народних художніх промислах не лише засіб збереження традицій, а й перспективний сектор креативних індустрій.

Розвиток креативних індустрій поступово відображається як пріоритетний напрям стратегічних документів. Розуміючи довгострокові переваги креативних індустрій та їхні сприятливі наслідки, ключові decision-makers сприймають креативну економіку як оптимальний шлях розвитку економіки й ефективний інструмент підвищення добробуту громадян. Наприклад, Урядом було визначено, що креативні індустрії належать до семи секторів української економіки, перспективних для експорту в Експортній стратегії України («дорожній карті» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки. Разом з туризмом креативні індустрії належать до кластеру, що має додаткові перспективи сприяти поліпшенню іміджу України за кордоном, а також до секторів, які перебувають на етапі формування. Ці сектори потребують комплексної інституційної підтримки, спрямованої на їх розвиток, з метою досягнення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках.

По-друге, Україна демонструє високий креативний потенціал та активну залученість до світових культурних трендів (вуличне мистецтво, рейви, розвинена фестивальна культура). Окремі сектори креативних індустрій зазнають особливо динамічних перетворень й успіхів на міжнародній сцені (ІТ, дизайн, кінематографія, музична та модна індустрія).

По-третє, утворення Українського культурного фонду та Українського інституту книги свідчить про поступове посилення інституційної спроможності креативних індустрій. Натомість такі сектори, як мода, дизайн, відеоігри досі залишаються інституційно не інтегрованими та законодавчо не врегульованими. Крім того у 2018 році в Мінкультури утворено Директорат креативних індустрій, що відповідає за формування дер-

жавної політики у сфері креативних індустрій. Серед основних функцій Мінкультури в цьому напрямі – **стратегування** (визначення пріоритетів і векторів розвитку креативних індустрій), **координація** (оскільки креативні індустрії мають міжсекторальний характер – економіка, закордонні справи, соціальна політика, освіта – Мінкультури узагальнює та узгоджує інтереси й потреби інших ЦОВВ і державних інституцій у сфері креативних індустрій, забезпечує державно-приватне партнерство та взаємодію, представляє консолідовану позицію щодо розвитку креативної економіки в Україні), **стимуляція** (ініціює проведення досліджень, внесення змін до законодавства, запускає пілотні проекти з підтримки креативних індустрій).

Також реформа децентралізації в Україні дає змогу регіонам використовувати креативний потенціал культурної спадщини для підвищення туристичної та інвестиційної привабливості регіонів (проект «Малі міста – великі враження»). Спостерігається поява нових освітніх проєктів, навчальних курсів і тренінгів, шкіл у сфері креативних індустрій. За підтримки міжнародних програм (Creative Spark, тренінги Creative Enterprise від Британської Ради) заохочується розвиток креативного підприємництва в Україні.

Які обставини перешкоджають активному формуванню креативної економіки в Україні?

Попри інтенсивний розвиток креативного малого і середнього бізнесу, ланцюг доданої вартості креативних індустрій не завжди збалансований для різних секторів (для моди проблематичною ланкою залишається виробництво, для дизайну – освіта, народних художніх промислів – промоція, кіноіндустрія – дистрибуція). Кластерна модель формування креативної економіки поки не стала визначальною в Україні. Бізнес-моделі креативних підприємців часто лишаються неадаптованими до нематеріального характеру креативних індустрій. Потенціал цифрових технологій інтегровано у креативні індустрії не повною мірою.

Поточний стан креативних індустрій засвідчує: українці здатні створювати оригінальний творчий виріб на основі таланту, але креативним індустріям в Україні не вистачає системної спроможності розвинути в повноцінний сектор економіки. Тому метою державної політики має стати забезпечення умов (цілісної екосистеми) для функціонування та розвитку креативних індустрій, що забезпечують виробництво, тиражування і поши-

рення конкурентоздатного креативного продукту, який користується стійким попитом в Україні й за кордоном.

Одним з перших кроків, здійснених Міністерством культури України для вноормування креативних індустрій як вагомої складової економіки, стала розробка переліку видів економічної діяльності, що належать до креативних індустрій. Перелік затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року № 265-р. Він складається з 34 класів економічної діяльності відповідно до Національного класифікатора КВЕД-2010. Під час укладання переліку було проведено консультації із зацікавленими сторонами, використано міжнародний досвід Євростату, ЮНЕСКО, Великої Британії, а також методологію ланцюга доданої вартості креативних індустрій.

Ланцюг доданої вартості креативних індустрій містить усі види діяльності, необхідні для продукування й реалізації креативного продукту. Він охоплює кілька ланок, які передують комерційно спроможному креативному товару чи послугі. По-перше, це формування ідеї та створення концепції продукту; по-друге, його безпосереднє виготовлення або виробництво, а по-третє – поширення та розповсюдження серед споживачів, завдяки чому креативні індустрії набувають масового функціонального характеру. Ці ланки, що створюють високу додану вартість творчого виробу, уможливаються завдяки культурному менеджменту, освіті у сфері культури, закладам збереження, тиражування та експонування – саме вони забезпечують загальну рамку для популярності й затребуваності креативних індустрій. Кожній ланці притаманні свої види економічної діяльності («КВЕДи»).

Варто зазначити, що перелік, затверджений Кабміном, охоплює, передовсім, ланку створення креативного продукту. Інші ланки (виробництво; розповсюдження; демонстрація та поширення; споживання й участь) та КВЕДи, які грають важливу роль у забезпеченні ринкової спроможності креативних індустрій, заплановано деталізувати іншими документами.

Затвердження переліку видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, дасть змогу проводити статистичні та аналітичні дослідження для визначення комплексного впливу креативності на економічне, соціальне й гуманітарне життя країни (показники культури і креативності у ВВП, працевлаштуванні, витратах домогосподарств тощо).

Серед наступних необхідних кроків, які належить здійснити для створення засадничих умов функціонування креативних індустрій в Україні, є:

1. Проведення дослідження (мапування) креативних індустрій у співпраці з представниками академічної спільноти, науковими установами, із залученням до аналізу стейкхолдерів, використанням міжнародної практики та експертизи.

2. Створення загальної стратегії розвитку креативних індустрій, а також конкретних секторальних стратегій.

3. Розбудова інституційної спроможності креативних індустрій.

4. Промоція креативних індустрій та підвищення обізнаності щодо їхнього впливу на соціально-економічний розвиток країни.

5. Формування нормативно-правової бази у сфері креативних індустрій, зокрема приведення законодавства у сфері права інтелектуальної власності у відповідність до потреб представників креативних індустрій і вимог ЄС у контексті діджиталізації європейської економіки.

6. Створення можливостей для доступу до фінансів у сфері креативних індустрій.

7. Створення освітніх можливостей у різних форматах для розвитку підприємницьких, цифрових та культурних компетентностей представників креативних індустрій.

Отже, за наявності високого творчого потенціалу Україні слід звернути увагу на використання культури як стратегічного ресурсу розвитку всієї країни і презентації себе на міжнародній арені як креативного хаба. Залучення громадян до креативного підприємництва, створення і подальшої монетизації об'єктів права інтелектуальної власності, заохочення до застосування сучасних технологій та інклюзивних практик у творчих процесах дасть змогу сформувати у країні інноваційні ринки, зменшити відтік кадрів, надати населенню (передовсім молоді) більше шансів для самореалізації, збільшити обсяги експорту та інвестицій в українську економіку. Ринок креативних індустрій потребує не стільки жорсткого регулювання, скільки створення нових можливостей, сприяння досягненню кращих світових стандартів і практик у цій сфері, заохочення плюралізму форм культурного самовираження, ініціювання державно-приватних партнерств. Враховуючи принцип *laissez-faire* і положення Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС про вільну конкуренцію, основну місію органів державної влади, що відповідальні за розвиток креативних індустрій, можна вбачати в забезпеченні рамкових умов, які сприяють збалансованій культурній та економічній діяльності у сфері креативних індустрій.

2017 рік

Початок формування державної політики у сфері креативних індустрій в Україні

Створення сектору розвитку креативних індустрій в Міністерстві культури України

2018 рік

Визначення креативних індустрій в Законі України «Про культуру»: це види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти і послуги є результатом індивідуальної творчості.

Експортна стратегія України на 2017-2021 роки

Креативні індустрії — один із семи секторів української економіки, перспективних для експорту.

Креативний потенціал України

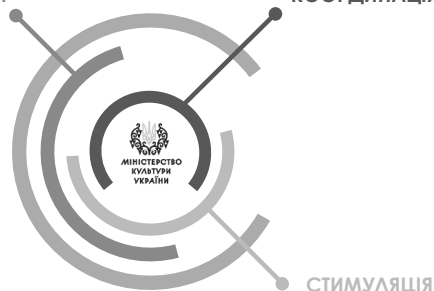

Роль Мінкультури в розвитку креативних індустрій

Мета державної політики у сфері креативних індустрій — створення умов для функціонування та розвитку креативних індустрій, що забезпечують виробництво, тиражування і поширення конкурентоздатного креативного продукту, який користується стійким попитом в Україні й за кордоном.

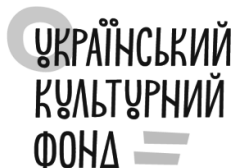
СТРАТЕГУВАННЯ

КООРДИНАЦІЯ

СТИМУЛЯЦІЯ

Посилення інституційної спроможності

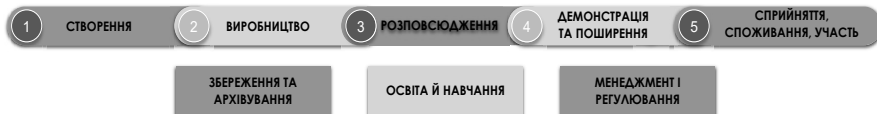
**УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
//ІІІКНИГИ**

2018: утворено Директорат креативних індустрій Міністерства культури України

Перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій

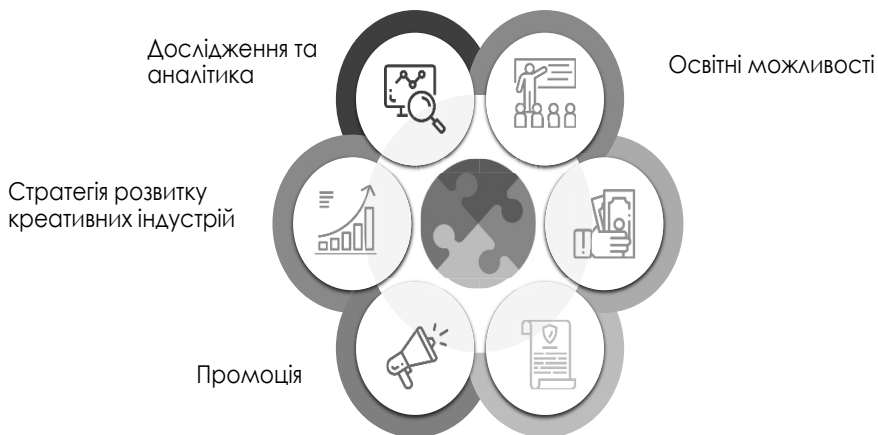
Методологія ланцюга доданої вартості креативних індустрій

Перелік, затверджений Кабміном, охоплює передовсім ланку створення креативного продукту.

Що дають ці «КВЕДи»? Підстави для отримання статистичних даних щодо впливу креативних індустрій на соціальний, економічний, гуманітарний розвиток країни.

Подальші кроки державної політики у сфері креативних індустрій

Державна політика у сфері креативних індустрій

